

Stockholm, den 22 mars 2024

För barn och unga i samhällets vård (SOU 2023:66)

Socialdepartementet, dnr: S2023/03032

Inledning

UNICEF Sverige utgår i remissvaret från FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen och lägger ett särskilt fokus på de rekommendationer Sverige har fått från FN:s barnrättskommitté i mars 2023.

UNICEF Sverige välkomnar och uppskattar den grundliga utredning som presenterats. Utredningen innehåller många välgrundade förslag och bedömningar som vi tror kommer förbättra situationen för barn och unga i samhällsvård. Vi noterar särskilt att utredningen tydligt har integrerat barns egna erfarenheter och åsikter i arbetet, vilket är mycket glädjande. Genom att inkludera barn och ungas perspektiv ges en ökad förståelse för deras behov och prioriteringar. Vi vill framhålla vikten av att barn och unga fortsatt görs delaktiga i genomförande av förslagen och analyser.

Många av de föreslagna åtgärderna och bedömningarna är relevanta och önskade. Vi anser att det är viktigt att uppmärksamma de utmaningar som finns idag när det gäller samverkan mellan olika aktörer såsom socialtjänst, skola och hälso- och sjukvård. Det är en aspekt som fortsatt behöver uppmärksammas för att säkerställa en samordnad och effektiv insats för barn och unga. Vi ser också att många förslag kommer kräva ökande ekonomiska och personella resurser till socialtjänsten. Utifrån att barn aldrig ska få det sämre när samhället tar över ansvaret hoppas vi att regeringen säkerställer att dessa resurser tillsätts utifrån syftet att höja kvaliteten i samhällsvården för barn och unga på både kort och lång sikt.

Vi vill även uttrycka en viss oro kring hur förslagen i denna utredning ska integreras med de förslag som kan förväntas komma med de nyligen tillsatta utredningarna kring en reform av SiS och differentiering av HVB samt med den nya socialtjänstlagen, som regeringen har aviserat till år 2025. Det är viktigt att säkerställa att de nya förslagen integreras på ett konstruktivt sätt så att konsekvenserna för de barn som berörs av några eller samtliga förslag tydliggörs och att förslagen bidrar till att stärka socialtjänstens förmåga att möta barn och ungas behov effektivt och rättssäkert.

Med tanke på utredningens omfattning och många förslag har vi valt att kommentera de åtgärder som vi anser vara särskilt betydelsefulla utifrån ett barnrättsperspektiv. Remissvarets disposition följer utredningens disposition utifrån kapitelindelning från kapitel 4 till kapitel 11, med en inledning till varje kapitel och därefter utredningens förslag följt av UNICEF Sveriges bedömning.

4. Nationell styrning och uppföljning

Utredningen har i detta kapitel lämnat förslag på hur kvalitén av samhällsvården för barn och unga kan säkerställas, samt analyserat och föreslagit hur kunskapen om kvalitén kan öka lokalt och nationellt. På den senare punkten har utredningen analyserat hur det kan skapas en nationell struktur för uppföljning i samhällsvården som inkluderar kvalitetsaspekter som barn och unga tycker är relevanta. UNICEF Sverige har i denna del svarat samlat på några utvalda förslag, primärt kopplat till förslaget om en nationell struktur för uppföljning och analys av samhällsvården för barn och unga.

Utredningens förslag: På ett övergripande plan gör utredningen bedömningen att staten ska ta ett större ansvar för god kvalitet i samhällsvården för barn och unga. Utredningen föreslår att statens stöd till samhällets vård för barn och unga ska stärkas och samordnas (förslag 4.4.3). Utredningen föreslår att Socialstyrelsen är den aktör som bör få till uppgift att stödja samhällsvården för barn och unga samt samordna statens stöd till kommuner, regioner och verksamheter (förslag 4.4.4). Av utredningens analys framkommer att dagens uppföljning av den sociala dygnsvården för barn och unga inte ger en samlad bild av vården och omsorgen ur barns och ungas perspektiv. Utifrån bland annat den slutsatsen föreslås en ny nationell struktur för uppföljning och analys (förslag 4.4.5).

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker att det skapas en struktur för uppföljning, analys och förbättringsarbete, samt att Socialstyrelsen är den aktör som bör samordna arbetet. UNICEF Sverige har invändningar mot delar av det upplägg som utredningen föreslår, specifikt det upplägg som är kopplat till brukarundersökningarna.

Förslaget innebär att en ny nationell struktur för uppföljning av samhällets vård ska göra det möjligt att lokalt och nationellt följa vårdens kvalitet inom centrala områden. Den nationella strukturen ska kombinera uppgifter från kommuner och utförare om samhällets vård för barn och unga som rapporteras till statliga myndigheter, brukarundersökningar bland placerade barn och unga, samkörning av register med relevanta data och enkäter till familjehem, HVB och stödboenden.

UNICEF Sverige reagerar på att det genomgående endast är 'bör-krav' gällande barn och ungas delaktighet. Vi menar att de förslag som kopplar till barns delaktighet måste innehålla ett tydligt 'ska-krav' för att säkerställa att barn och unga alltid är delaktiga i så väl utformning som genomförande.

Utredningen föreslår att brukarundersökningarna bland barn och unga i olika placeringsformer ska genomföras vart fjärde år. I betänkandet framförs att just tidsintervallet på vart fjärde år ger större möjligheter till förberedelser och efterarbete med analyser och presentationer av resultaten. UNICEF Sverige är mycket positiva till förslaget om brukarundersökningar och att dessa, trots förslagens börkrav, alltid grundas på barn och ungas delaktighet och samverkan med så väl barnrättsorganisationer och myndigheter. UNICEF Sverige menar dock att intervallet på vart fjärde år är för långt och anser att med rätt metoder, som är framtagna av och med barn, är det möjligt att genomföra brukarundersökningarna med mycket tätare intervall. Samhället är snabbt föränderligt och det är av

stor vikt att barn och ungas egna röster får ett större genomslag i uppföljning, analys och det efterföljande förbättringsarbetet. FN:s barnrättskommitté har så sent för ett år sedan rekommenderat Sverige att säkerställa att barn och unga i samhällsvård kan uttrycka sina åsikter och att det finns barnvänliga kanaler för rapportering.¹

I utredningen framhålls att formerna för att analysera och presentera resultaten av brukarundersökningarna behöver vara ett eget utvecklingsområde. UNICEF Sverige vill därför särskilt framhålla vikten av att det finns en tydlig metod och struktur som säkerställer att barn och unga själva är en del av analysarbetet, redovisningen samt att det finns en barnanpassad återkoppling om brukarundersökningens resultat. Idag saknas lagstadgade strukturer för återkoppling till barn och unga i samhällsvård. Som utredningen lyfter görs det flertalet olika typer av undersökningar och enkäter, men mycket lite av den analys eller de resultat som dessa ger involverar barn och unga som berörs. Att återkoppla till barn och unga är en given utgångspunkt för att säkerställa barnets rätt till delaktighet i enlighet med barnkonventionens artikel 12.

5. Socialnämndens ansvar för en stärkt vårdkedja

I denna del redovisas övergripande förslag som gäller alla placeringsformer förutom eftervården. Förbättringar föreslås för att minska oförutsägbarhet och instabilitet i vården i form av avbrott, oväntade förflyttningar och bristfällig kontakt med socialsekreterare och socialnämnden. UNICEF Sverige har valt att svara på de delar som berör kraven på god vård, LVU i hemmet och ett tydliggörande av rollen särskilt utsedd socialsekreterare för placerade barn.

5.5.2 Stärkt och förtydligt ansvar för socialnämndens att ge barn och unga i samhällsvård god vård

Utredningens förslag: Utredningen föreslår förändringar i socialnämndens ansvar för att tydliggöra begreppet god vård enligt 6 kap. 7 § SoL. Det handlar om att se till att vården ges med omtanke och under gynnsamma uppväxtförhållanden, att ge extra stöd och råd, att så långt det är möjligt säkerställa att barnet får behålla kontakten med familj och närstående, att främja deras utbildning och se till att de får det stöd de behöver för sin skolgång, samt att se till att de får den hälso- och tandvård de behöver.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker förslaget och välkomnar särskilt utredningens förslag om att förtydliga innebörden av begreppet *god vård* för barn och unga som är placerade. UNICEF Sverige delar utredningen syn på att det idag saknas beskrivningar av vad som konkret menas med begreppet för placerade barn. Vi ser positivt att utredningen föreslår att lyfta in ordet omtanke i författningstexten för att påvisa vikten av goda personliga relationer i vården av placerade barn. Enligt UNICEF Sverige är delaktighet för barnet en förutsättning för god vård och att vården utgår från de rättigheter som barn och unga har. Enligt FN:s barnrättskommitté är barns rätt till en god vård och hälsa inte bara viktig i sig själv utan också avgörande för att barn ska kunna utöva sina andra rättigheter enligt konventionen. Barnrättskommittén framhåller också vikten av barnanpassade

¹ FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Sverige, 2023, CRC/C/SWE/CO/6-7, punkt 29 (a).

hälsopolicer med fokus på att utbilda vårdpersonal i att ge god vård på ett sätt som minskar risken för rädsla, oro och lidande för barn och deras familjer.²

5.5.3 Starkare rätt för barn och unga att komma till tals och framföra klagomål

Utredningens förslag: Nuvarande bestämmelse om en särskilt utsedd socialsekreterare för placerade barn och unga justeras och förstärks i 6 kap. 7 a § SoL. Av den nya lydelsen framgår att barn och unga i samhällsvård ska få en särskilt utsedd barn- och ungdomshandläggare som ska ansvara för att barnet eller den unge ges möjlighet att vara delaktig i utformandet av vården och får information om sina rättigheter, samt för att noga följa vården.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker utredningens förslag. Likt utredningen bedömer vi att de förslag som lämnats i betänkandet om förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen³, att nämnden alltid ska fatta ett formellt beslut om vart barnet eller den unge ska vistas vid vård enligt SoL, bör genomföras. UNICEF Sverige välkomnar förslaget att tydliggöra rollen som särskilt utsedd barn- och ungdomshandläggare inom samhällsvården för att säkerställa att barn och unga får tillgång till sina rättigheter och det stöd de behöver, oavsett var de befinner sig. Att många barn inte får relevant information eller komma till tals inför att socialtjänsten fattar beslut och vidtar åtgärder innebär att viktig information går förlorad och att förutsättningarna för att bedöma barnets bästa minskar. FN:s barnrättskommitté framhåller att barn behöver information om alla aspekter av hälsa för att kunna göra informerade val angående sin livsstil och tillgång till hälsovård.⁴ Genom att definiera handläggarens uppgifter tydligare anser UNICEF Sverige att barns rätt att komma till tals enligt artikel 12 i barnkonventionen stärks.

UNICEF Sverige vill i sammanhanget särskilt kommentera utredningens förslag om utökad reglering av kontakter och samtal med placerade barn. Här anser UNICEF Sverige att förslaget att nämnden ska besöka barnet i hemmet där vården utförs och erbjuda enskilda samtal minst en gång var sjätte månad är för sällan, då minimikrav ofta blir praxis. Genom att besöka barnet och träffa barnet fysiskt kan socialsekreteraren upprätthålla en relation med barnets, bedöma stödbehov såväl som observera interaktioner mellan barnet och andra på ett sätt som är svårt att göra vid digitala möten. Dessa insikter är avgörande för att kunna fatta informerade beslut utifrån ett barnrättsperspektiv enligt UNICEF Sverige.

5.5.5 Ny reglering av LVU i det egna hemmet

Utredningens förslag: Nämnden får medge att barnet ska kunna vistas i sitt eget hem om barnets vårdbehov kan tillgodoses där. För att LVU i hemmet ska kunna användas på ett mer planerat och systematiskt sätt föreslår utredningen att den nuvarande begränsningen om att vården alltid ska påbörjas utanför det egna hemmet tas bort. Utredningen föreslår också att för unga som vårdas med

² FN:s barnrättskommitté. Allmän kommentar Nr 15 (2013) om barns rätt till bästa uppnåeliga hälsa (art 24) CRC/C/GC/15 p 7 och 52.

³ Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen SOU 2023:40

⁴ FN:s barnrättskommitté. Allmän kommentar Nr 15 (2013) om barns rätt till bästa uppnåeliga hälsa (art 24) CRC/C/GC/15 p 59.

stöd av 3 § LVU får socialnämnden besluta om särskilda villkor för att få vårdas i det egna hemmet. De särskilda villkoren är skyldighet att ta emot vissa andra insatser inom socialtjänsten, och att den unge ska lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker utredningens förslag och anser likt utredningen att LVU i hemmet i flera fall kan vara en mindre ingripande och mer proportionerlig vårdform en placering i familjehem, HVB eller stödboende. Förutsatt att vårdbehoven kan tillgodoses där, vårdnadshavarna får det stöd de behöver och socialnämnden kan ta ansvar för det som sker under vårdtiden, inklusive uppsiktsansvaret för den unge.

6. Stärkt kvalitet i familjehemsvården

I denna del har utredningen undersökt hur kvaliteten i familjehemsvården kan förbättras. Utredningen har haft i uppdrag att analysera hur fler lämpliga familjehem kan skapas, hur stödet till familjehem kan stärkas, behovet av och förutsättningarna för ett införande av tillstånd av familjehem och jourhem. UNICEF Sverige har valt att kommentera ett urval av förslagen.

6.6.2 En justerad definition av familjehem

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att definitionen av familjehem ändras genom att ta bort ordet "stadigvarande" för att skapa tydlighet i regleringen kring familjehem och jourhem. Trots överväganden om att anpassa definitionen av yrkesmässighet för familjehem där föräldrar inte yrkesarbetar, anser utredningen att det inte finns tillräckliga skäl att genomföra denna ändring. Argumentet är att familjehemsvård bör fortsätta vara familjebaserad snarare än yrkesmässig verksamhet. Utredningen betonar även att en yrkesmässig verksamhet som inkluderar vård och boende kan skapa oklarheter och krav på tillstånd från IVO.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker utredningens förslag som vi anser är viktigt för att barn ska uppleva trygghet i familjehemmet. UNICEF Sveriges anser att familjebaserad vård i de flesta fall är bättre för barnet än institutionsvård. Barn har uttryckt att de ser negativt på familjer där de uppfattar att familjehemsföräldrarna "bara" ser det som ett arbete att vara familjehem och att barnen inte upplever sig viktiga eller känner sig som en del av familjehemmets familj.

6.6.3 Införande av familjehemskategorier

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att begreppen för olika typer av familjehem tydliggörs och regleras. Termen "familjehem" föreslås omfatta fyra kategorier: nätverkshem, allmänt familjehem, förstärkt familjehem och jourhem. Dessa kategorier introduceras för att matcha barns behov med familjehemmets kompetens, öka rättssäkerheten och underlätta rekrytering. Alla kategorier har rätt till stöd och ersättning för förlorad inkomst. Utredningen avråder från för detaljerad reglering för att bevara flexibilitet.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker utredningens förslag om att tydliggöra familjehemskategorier, vilket möjliggör bättre matchning av barns behov med lämpliga familjehem och ökar rättssäkerheten. Flexibilitet är viktig för att anpassa vården efter barnets behov, vilket är avgörande för barns välmående. fördelarna med detta förslag väger, enligt UNICEF Sverige, tyngre än eventuella nackdelar men kontinuerlig utvärdering och förbättring av vårdprocessen är nödvändig för att säkerställa bästa resultat för barnen.

6.6.6 Vård i jourhem i högst sex månader

Utredningens förslag: För att säkerställa att barn och unga inte vistas för länge i jourhem, föreslår utredningen en ny bestämmelse i 6 kap. 6 § SoL. Enligt förslaget får barn under 21 år vårdas i jourhem i högst sex månader från placeringens start, om inga särskilda skäl föreligger. Detta ersätter den nuvarande bestämmelsen där barn kan vistas i jourhem i upp till två månader efter avslutad utredning om stöd eller skydd.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker förslaget och hoppas att förändringen kommer att bidra med att barn inte stannar för länge i jourhem och att matchningen med ett familjehem blir bättre. Då socialnämnden har längre tid på sig att hitta ett lämpligt och anpassat familjehem.

6.6.7 Högst tre barn eller unga i samma familjehem

Utredningens förslag: Utredningen föreslår en gräns på högst tre barn eller unga under 21 år som vårdas samtidigt i ett familjehem, om inga särskilda skäl föreligger. Dagens regler har ingen begränsning på antalet placerade barn i ett familjehem. Forskning visar att placeringens resultat påverkas av antalet placerade barn, och risken för sammanbrott ökar om det redan finns andra placerade barn i hemmet, särskilt biologiska syskon. Förslaget syftar till att minska denna risk, förbättra vårdkvaliteten och ta hänsyn till egna barn i familjehemmet. Det betonas att taket på tre barn kan utvärderas efter några år för att analysera kring förändringens effekter.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker förslaget. Vi tror att förslaget kan bidra till att minska risken för sammanbrott i placeringen och förbättra vårdkvaliteten. Dessutom tar utredaren hänsyn till eventuella biologiska barn i familjehemmet. Att begränsa antalet placerade barn anser UNICEF Sverige likt utredningen kommer gynna både de placerade barnen och de biologiska barnen i familjehemmet.

6.6.9 Krav på tillstånd för familjehem införs

Utredningens förslag: Förslaget innebär att socialnämnden endast får placera barn eller unga för samhällsvård i familjehem som har beviljats tillstånd. Detta syftar till att skapa en enhetlig och nationell tillståndsprocess för familjehem. Tillståndet säkerställer lämplighet och kompetens hos familjehemmet och effektiviserar utredningsprocessen. Genom att införa en tydligare uppdelning mellan allmänna förutsättningar och specifika behov vid placeringar förväntas systemet öka kvaliteten och rättssäkerheten i familjehemsvården. Förändringen kräver även justeringar i befintliga lagar och förväntas bidra till en mer strukturerad och transparent rekrytering av familjehem.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker förslaget. Vi anser att processen förväntas bli mer enhetlig och nationell, vilket bidrar till ökad kvalitet och rättssäkerhet i familjehemsvården. Vi tror även att förslaget ökar tillgängligheten till familjehem. UNICEF Sverige ser detta som en viktig åtgärd för att förbättra barns välmående och trygghet i samhällsvården. Samtidigt betonas att kraven på att matcha familjehemmen med barnets behov inte minskas, och förslaget understryker vikten av att behålla och stärka kvaliteten i familjehemsvården. Genom att implementera detta krav och genomföra justeringar i befintliga lagar kan vi skapa en mer strukturerad och transparent rekrytering av familjehem, vilket är avgörande för att säkerställa barns rättigheter och välbefinnande.

6.6.11 Tillstånd till familjehem ska ges av socialnämnden

Utredningens förslag: Utredningen föreslår införandet av en bestämmelse som ger socialnämnden befogenhet att bevilja tillstånd för familjehem i olika kategorier. Tillståndet ges av beslutande socialnämnd, antingen i den kommun som vill placera barnet eller i samma kommun som ansvarar för stöd och hjälp till den blivande familjehemsföräldern. Ansvarsfördelningen för tillståndet ligger hos den kommun som utfärdade det första tillståndet och även beslutar om eventuellt tillstånd för ytterligare familjehemskategorier.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker förslaget. Detta då vi tror att förslaget kan bidra till att ökad kvalitet hos familjehemmen och ökad möjlighet till anpassning efter lokala behov. UNICEF Sverige anser att socialnämnden bör vara den instans som beviljar tillstånd, och har ansvar för tillståndsgivningen hos den kommun som vill placera barnet eller i den kommun som ansvarar för stöd och hjälp till den blivande familjehemsföräldern. Vi anser att förslaget bidrar till att skapa effektivitet i utredningsprocessen samtidigt som den bevarar kommunernas möjlighet att hantera tillståndsgivningen och säkerställa lämplighet för placeringar.

6.6.13 Krav på grundutbildning för att bli familjehem

Utredningens förslag: För att få tillstånd krävs genomförd familjehemsutbildning enligt utredningens förslag. Utredaren föreslår att utbildningen är ett krav för att vara familjehem. Utbildningen föreslås vara reglerad så att den ser lika ut över landet i syfte att säkra kvaliteten på utbildningen.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker utredningens förslag om att kräva grundutbildning för blivande familjehem av flera skäl. För det första, det standardiserar och säkerställer likvärdig utbildning för alla, vilket minskar risken för ojämlikhet och bristande förberedelse. För det andra, det förebygger sammanbrott i placeringar och ökar chansen för familjehem att lyckas. Slutligen, genom att involvera Socialstyrelsen i utbildningen, kan man säkerställa tillgången till relevant material och stöd och att det blir lika över landet.

6.6.16 Tillståndet förfaller när familjehemmet inte haft uppdrag på tre år

Utredningen föreslår: Utredningen föreslår att beslut om tillstånd som familjehem ska vara giltigt tills vidare, men automatiskt avslutas efter tre år om inga placeringar har skett under den tiden. För nätverkshem upphör tillståndet omedelbart när det inte längre finns någon pågående placering i hemmet.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige avstyrker förslaget. Detta då vi ser med viss oro på förslaget att ett familjehems tillstånd dras in efter tre år om familjehemmet inte har haft något barn placerad där under den tiden. Det är visserligen viktigt med regelbunden uppföljning av inaktiva familjehem. I stället för automatisk uteslutning föreslår UNICEF Sverige att en undersökning görs om familjehemmets intention att fortsätta ta emot placerade barn innan tillståndet dras in för att inte riskerar att förlora värdefulla familjehem.

6.6.24 Ökat stöd till familjehem

Utredningen föreslår: Utredningen föreslår att socialnämnden ska erbjuda ökat stöd till familjehem som tar hand om barn och unga under 21 år genom nya regler i socialtjänstlagen. Detta inkluderar utbildning, handledning, och annan anpassad hjälp, särskilt under det första året av varje placering. Förstärkta familjehem och jourhem får extra omfattande stöd.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker utredningens förslag under förutsättningarna att socialnämnden får mer resurser än idag, detta då socialnämnden redan är en eftersatt verksamhet och med utökat ansvar behövs resurser i form av både ökad personalstyrka och möjligtvis personal med annan kompetens. Detta är i linje med FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Sverige om att tillsätta tillräckligt med utbildad och professionella resurser för en god familjevård.⁵

7. Register över familjehem för barn och unga

Utöver förslag om att det ska krävas tillstånd för familjehem, ingick det i utredningens uppdrag att analysera behovet av och förutsättningarna för ett nationellt register över familjehem och jourhem, vilket presenteras i detta kapitel. UNICEF Sverige har i denna del valt att kommentera på de förslag som handlar om ett införande av ett nytt register.

Utredningens förslag: I betänkandet föreslås att ett register över familjehem för barn och unga under 21 år med undantag för nätverkshem ska inrättas (förslag 7.6.1). IVO föreslås vara ansvarig myndighet för registret (förslag 7.6.5). Utredningens bedömning är att ett nationellt register över familjehem väsentligen skulle förbättra socialnämndens möjligheter att hitta ett lämpligt familjehem för de barn och unga som har behov av det. Ett sådant register skulle även öka kunskapen om familjehem och förutsättningarna för en lyckad matchning mellan barnet eller den unge och familjehemmet. Vidare så skulle ett nationellt familjehemsregister bättre skydda barn och unga mot att utsättas för övergrepp och vanvård i familjehem. Registret föreslås regleras i en ny lag och en ny förordning om familjehemsregister (förslag 7.6.3). Personuppgifter föreslås få samlas in (förslag 7.6.8) och i övrigt behandlas i registret för det övergripande ändamålet att tillhandahålla uppgifter som stöd till en socialnämnd för att finna lämpliga familjehem för barn och unga under 21 år.

⁵ FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Sverige, 2023, CRC/C/SWE/CO/6-7, punkt 29 (c-e)

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker förslagen om att införa ett nationellt familjehemsregister för barn och unga, samt att IVO bör vara ansvarig myndighet för ett sådant register. Nätverkshem föreslås vara undantagna registret eftersom de inte är avsedda att vara tillgängliga för matchning för andra barn och unga än de som ingår i nätverket och för det behövs inte något särskilt register.

En central fråga är hur ett register förhåller sig till den personliga integriteten hos familjerna och viljan att bli familjehem eller jourhem. Utredningen anser att fördelarna med ett register väger tyngre än det intrång i den personliga integriteten som det kan innebära att finnas med i registret. Att vara familjehem är valfritt och således är det inte tvingande att dela personuppgifter. Med bakgrund i att det finns många olämpliga familjehem som, trots barn och ungas vittnesmål om övergrepp, kan fortsätta att vara familjehem delar UNICEF Sverige bedömningen att ett visst intrång i den personliga integriteten bör tillåtas.

8. Stärkt kvalitet i HVB och stödboende

Utredningen har i denna del bland annat lämnat förslag på hur kvaliteten i vården av barn och unga på institution kan säkerställas, analyserat vilka åtgärder som behövs för att personalen som arbetar på HVB har rätt kompetens i förhållande till målgruppen, och analyserat behovet av HVB med differentierat behandlingsinnehåll. Utredningen har lämnat flera bedömningar om att vidare utredning i frågan behövs, men även lämnat författningsförslag för att stärka kvaliteten i HVB och stödboende, inklusive SiS. Här nedan har UNICEF Sverige valt att kommentera särskilt på ett urval av förslagen.

8.5.1 Nationellt utvecklings- och förbättringsarbete

Utredningens bedömning: Ett planerat och systematiskt nationellt utvecklings- och förbättringsarbete behövs för att HVB och stödboende ska vara tydliga och väl fungerande delar av vårdkedjan.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker utredningens bedömning om att det finns ett stort behov av ett utvecklings- och förbättringsarbete för att institutionsvården ska fungera. I februari beslutade regeringen att tillsätta en utredning vars uppgift är att utreda en ökad differentiering av vården vid HVB (dir. 2024:18). Vi är mycket positiva till utredningens tillsättning, som i flera delar, grundar sig på förslagen som presenteras i denna utredning. UNICEF Sverige menar dock att det är anmärkningsvärt att regeringen väljer att återigen frångå den gängse lagstiftningsprocessen och inte invänta remissinstansernas synpunkter på förslagen. Vi hoppas därför att de redan tillsatta utredningarna som ska se över institutionsvården tar del av och beaktar remissinsatsernas synpunkter i sitt fortsatta arbete.

I bedömningen kring förbättringsarbetet lyfter utredningen tre utmaningar som de anser är särskilt

viktigt att hantera, bland annat att ett barn ska bara placeras i HVB när vården där är nödvändig för att tillgodose barnets eller den unges rättigheter och behov. I denna del hänvisar man tillbaka till barnkonventionens artikel 20 och dess uttryckliga krav på att ett barn endast ska placeras inom institutionsvård "om nödvändigt". UNICEF Sverige delar utredningens tolkning om att institutionsvård endast bör erbjudas om vård inte kan ges i annan form, eller om institutionsvård anses vara till barnets bästa. Detta innebär också att samhället bör ställa mycket höga krav på kvalitet och differentiering i den institutionsvård som erbjuds. Det är samtidigt viktigt att poängtera att institutionsvård ska vara en väl motiverad och planerad insats som bör syfta till att på lång sikt övergå i annan typ av vårdform.

8.5.2 Förutsättning för placering i HVB

Utredningens förslag: Barn och unga under 21 år ska endast få placeras i ett HVB om det kan antas att barnets eller den unges behov av vård bäst kan tillgodoses där. Definitionen av HVB i 3 kap. 1 socialtjänstförordningen föreslås få ett tillägg så att barn som vårdas i HVB ska *ges fostran*. En upplysningsbestämmelse föreslås tas in i anslutning till definitionen om att med HVB avses även särskilda ungdomshem.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker förslaget som innebär att det behöver finnas skäl för varför det kan antas vara bäst att barnets eller den unges behov kan tillgodoses i just HVB. UNICEF Sverige tillstyrker även förslaget om att HVB som tar emot barn ska ge dem fostran. Med fostran avser utredningen i första hand att barnet får lära sig att sätta gränser för sitt handlande och ta ansvar. I det ingår överföring av normer och värderingar samt stöd för barnets reflektion över normer, värderingar och handlingsätt. Vi anser att det behövs en stor utbildningsinsats till institutionspersonal kopplat till kravet på att ge fostran, så att personalen är trygg i att hantera balansen mellan omsorg och gränssättning.

8.7.1 & 8.7.2 Föreståndarens ansvar och kompetens & den övriga personalens kompetens

Utredningens förslag: Det föreslås ett högre kompetenskrav för så väl föreståndare som personal som arbetar på HVB och stödboende. Kravet innebär bland annat att personalen ska ha kunskap om barns och ungas behov och ha personlig lämplighet för arbetet. När det gäller föreståndarens kompetens föreslås därför krav på en relevant examen på minst grundnivå i högskolan. Föreståndaren ska också ha sådan kunskap om målgruppens behov, och personlig lämplighet som krävs för att utföra sina arbetsuppgifter. För den övriga personal som ger vård, fostran eller behandling i HVB eller stödboende för barn och unga föreslår utredningen krav i SoL på lämplig utbildning och personlig lämplighet för att kunna utföra sina arbetsuppgifter.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker utredningens förslag om högre krav på föreståndarens kompetens för både HVB och stödboende, samt att motsvarande kompetenskrav ska gälla för den som beslutar om inskrivning. Vi tillstyrker även förslaget kring ett krav om minst en tvåårig eftergymnasial utbildning hos personalen. Barn och unga med erfarenheter av vård i HVB som utredningen mött har beskrivit hur viktigt det är att personalen är lämplig för sina uppgifter och

kan förena relationer med ett professionellt stöd. I den internationella översikten av institutionsvård för barn och unga som utredningen har tittat på uppmärksammas personalens kompetens som grundläggande för vården och för samhällets förväntningar på god kvalitet och goda resultat.

8.8.2 & 8.8.3 Utredning av befogenheter vid HVB och SiS särskilda befogenheter

Utredningens förslag: Utredningen har bedömt att det finns ett behov av en differentierad institutionsvård för barn och unga och föreslår att Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram ett förslag för en ändamålsenlig differentiering av HVB utifrån specialisering, dimensionering och särskild tillgång till hälso- och sjukvård. Vidare föreslås att regeringen skyndsamt bör låta utreda behov av och förutsättningar för befogenheter i HVB för att genomföra vård av barn och unga på ett tryggt och säkert sätt. En sådan utredning bör också omfatta SiS särskilda befogenheter.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker förslagen om att vidare utreda en ändamålsenlig differentiering och förslaget om att utreda behov och förutsättningar för användning av befogenheter. Som nämnt tidigare har regeringen redan valt att gå vidare med ett uppdrag till en särskild utredare. Utredaren har bland annat fått i uppdrag att analysera behovet av och förutsättningarna för att införa särskilda befogenheter vid HVB. I utredningen kan man läsa att de särskilda befogenheter som SiS har tillgång till är omdiskuterade och studier har visat på oklarheter och problem vid tillämpningen av dem. Ur ett barnrättsperspektiv kan nya befogenheter för fler aktörer framstå som riskabel. UNICEF Sverige instämmer i detta och menar att utgångspunkten för institutionsvård bör vara en vård utan särskilda befogenheter.

Användning av särskilda befogenheter är problematisk utifrån såväl ett integritetsperspektiv som ett barnrättsperspektiv, och allt för ofta leder användningen av befogenheterna till obefogat våld. I våra grannländer Danmark och Norge förekommer särskilda befogenheter, men dessa är långt mer reglerade än i Sverige. I Norge får institutionen använda milda former av fysisk makt om det är uppenbart nödvändigt för att ge barnet försvarbar omsorg eller om det är uppenbart nödvändigt för att värna trygghet och trivsel för alla på institutionen. Det kan handla om att kortvarigt hålla fast barnet eller leda barnet. Institutionen ska dock arbeta systematiskt för att förebygga tvång och andra ingrepp i barns personliga integritet. Institutionen ska också gå igenom användningen av tvång och andra maktmedel med barnet så snart som möjligt efter ingripandet. UNICEF Sverige är av åsikten att användning av befogenheter behöver starkt lagstöd och endast användas när det är tydligt befogat utifrån barnets bästa. Det måste även säkerställas att barnet alltid har en möjlighet att få användningen av en befogenhet förklarad för sig och användningen är möjlig att överklaga.

8.9.1 SiS roll i vårdkedjan

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att instruktionen för SiS ändras så att det framgår att myndigheten ska utforma sin verksamhet så att den utgår från varje persons individuella villkor och behov. Vidare föreslås att SiS bör få i uppdrag att utveckla sitt arbete med Treatment Foster Care Oregon (TFCO) och bidra till implementeringen av metoden. Regeringen bör även utreda den långsiktiga finansieringen av vården i särskilda ungdomshem med inriktning på likvärdighet för barn och unga oavsett hemkommun. Slutligen bedömer utredningen att SiS har gjort viktiga förändringar

för att differentiera vården i särskilda ungdomshem och att det är angeläget att det arbetet får fortsätta.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker utredningens förslag och hoppas att den nyligen tillsatta utredningen om en reform av SiS⁶ tillvaratar remissinstansernas synpunkter i denna del. Utredningen lyfter att behovet av implementering av TFCO är stort och insatsen kan vara ett sätt att förebygga en placering i särskilt ungdomshem. UNICEF Sverige är mycket positiva till en bredare implementering av modellen, men utifrån att det nu genomförs en reform av SiS har vi inget att erinra utifrån om SiS ska vara den aktör som utvecklar och implementerar metoden.

Att tydliggöra att myndigheten ska utforma sin verksamhet så att den utgår från varje persons individuella villkor och behov innebär ett efterlängtat och tydligt krav på individualiserad vård oavsett könsidentitet. UNICEF instämmer i utredningens resonemang om att ett tydligare krav om individualisering går i hand med den övergripande reformeringen av institutionsvård som nu förslås i denna och andra utredningar. Vi menar också att en ökad kvalitet och differentiering måste få kosta mer och att det krävs en säker och långsiktig finansieringsmodell för institutionsvården oavsett huvudman.

8.9.2 Vård med särskilt noggrann tillsyn

Utredningens förslag: Socialstyrelsen föreslås få i uppdrag att samordna ett arbete för att, i nära samverkan med SiS och SKR, ta fram kriterier för vård med särskilt noggrann tillsyn. Utredningen bedömer även att SiS behöver ha tillgång till vård i öppna former för utslussning från låsbara avdelningar i särskilda ungdomshem och det bör övervägas om SiS ska ges möjlighet att besluta om utskrivning från särskilda ungdomshem.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker förslaget om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram kriterier för vård med särskilt noggrann tillsyn. Idag finns inga enhetliga och allmänt omfattade kriterier för bedömningen av när vård med särskilt noggrann tillsyn behövs. Vi anser att detta förslag är särskilt viktigt ur ett barnrättsperspektiv. Vad gäller förslagen om tillgång till öppna vårdformer har UNICEF Sverige inget att erinra då vi anser att den pågående utredning kring SiS reformering och differentiering av HVB vården är viktiga pusselbitar att använda sig av inför ett sådant beslut. Förslaget om att SiS ska ges möjlighet att besluta om utskrivning lämnas även det utan erinran i väntan på de pågående utredningarna. UNICEF Sverige vill tydliggöra att det finns stora fördelar med att det är en och samma huvudman som ansvarar för hela vårdkedjan och därmed har det samlade ansvaret för barnets utveckling, skydd, stöd och välbefinnande. Vi menar på att det ska vara möjligt säkerställa att ett barn inte vårdas längre än nödvändigt i en låsbar miljö med tillgång till särskilda befogenheter, oaktat var huvudmannaskapet ligger.

⁶ En reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård (S 2024:13).

8.9.3 Trygg och säker vård

Utredningens förslag: SiS föreslås ha en central funktion dit barn och unga kan vända sig för att lämna klagomål på vistelsen. Utredningen föreslår även att SiS bör få i uppdrag att ta fram riktlinjer för att förebygga och motverka sexuella övergrepp och att rapportera hur riktlinjerna implementeras och följs upp samt ett uppdrag om att stödja barn och unga som blir brottsoffer på SiS ungdomshem.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker att det bör finnas en klagomålsfunktion hos SiS, men menar att den bör kompletteras med en mer transparent och oberoende klagomekanism än den som SiS inrättade i början på 2024. Frihetsberövade barn och unga är starkt begränsade i att fritt söka information om sina rättigheter eller besöka och kommunicera med rättsväsende eller civilsamhälle, som i praktiken tillhandahåller mycket av det stöd som samhället erbjuder. De är beroende av tvångsvårdsinstitutionen för sin vård och omsorg. Dessutom riskerar de att vara inlåsta tillsammans med förövaren. Med detta som utgångspunkt vill UNICEF Sverige framhålla vikten av att en klagomålsfunktion är transparent och att de klagomål som kommer in följs upp systematiskt av regeringen. UNICEF Sverige anser att det finns ett stort behov av en oberoende klagomålsfunktion, med ett tydligare mandat att agera och ställa krav på förändringar än vad IVO har idag. Det är viktigt att barn och unga på SiS får reella möjligheter att anmäla missförhållanden till IVO, utan rädsla för repressalier. IVO har idag begränsade möjligheter att säkerställa att det sker faktiska förändringar på SiS, eller att ett barn som fått sina rättigheter kränkta får upprättelse. Exempelvis har IVO flera gånger påtalat brister på olika SiS-hem vad gäller skydd mot våld och övergrepp, men detta har likväl kunnat fortsätta. Barnen som blivit utsatta har inte heller kunnat få någon upprättelse, trots att våld och övergrepp har konstaterats. IVO:s hantering av klagomål måste tydligare utgå från barn och ungas grundläggande rätt till delaktighet och återkoppling i barnkonventionens artikel 12. FN:s barnrättskommitté har rekommenderat Sverige att säkerställa att det finns tillgängliga och barnvänliga kanaler för rapportering och upprättelse vid våld eller övergrepp under omvårdnad.⁷

UNICEF Sverige tillstyrker förslaget om stödjande insatser men anser att ytterligare reglerade stödjande insatser behövs, så väl under den tid barnet eller den unge är placerad men att det även finns reglerade stödinsatser efter att placeringen upphört. Många barn och unga vittnar om att de under sin placering inte vågat berätta om övergrepp, och samhället måste ta sitt fulla ansvar och erbjuda stöd och behandling även efter vårdtidens slut. UNICEF Sverige vill även lyfta den förtroendeproblematik som kan uppstå när samma aktör som står ansvarig för barnet då ett övergrepp begås även förväntas stödja barnet i sin rehabilitering.

⁷ FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Sverige, 2023, CRC//C/SWE/CO/6-7, punkt 29 (a)

9. Tillgång till en fungerande hälso- och sjukvård

Utredningen har i detta kapitel presenterat förslag för att säkerställa placerade barns och ungas tillgång till jämlik hälso- och sjukvård. UNICEF Sverige har valt att kommentera förslag om ökat ansvar för regionen gällande tand-, hälso- och sjukvård för placerade barn.

9.5 Överväganden och förslag om regionens ansvar att erbjuda hälso- och sjukvård och tandvård

Utredningens förslag: Utredningen föreslår nya bestämmelser i hälso- och sjukvårdslagen och tandvårdslagen om att regionen ska erbjuda en god hälso- och sjukvård samt tandvård till barn och unga under 21 år som vistas inom regionen på grund av att de vårdas utanför det egna hemmet med stöd av SoL eller LVU.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker utredningens bedömning och anser att det är viktigt att barn som är placerade på HVB i en annan region än där de är folkbokförda får samma tillgång till regionens hälso- och sjukvård samt tandvård som barn och unga som är folkbokförda där. Enligt artikel 24 i barnkonventionen ska inget barn berövas sin rätt att ha tillgång till hälso- och sjukvård. För placerade barn är tandvård särskilt eftersatt och placerade barn har sämre munhälsa än barn som inte är placerade. Socialstyrelsen har tidigare kunnat visa att unga vuxna som varit placerade under uppväxten bland annat har fler hål i tänderna och besöker tandvården mer akut än andra som inte varit placerade.⁸ UNICEF Sverige anser att det är viktigt att förslaget går igenom för att säkerställa tillgången till tandvård efter behov för barn och unga som är placerade.

9.7.5 Hälso- och sjukvård på basnivå på plats i de särskilda ungdomshemmen

Utredningens förslag: Barn och unga som vårdas på SiS ska erbjudas en hälso- och sjukvård på basnivå på plats. Utredningen presenterar två huvudalternativ för ansvaret för basnivån. Alternativ A där regionerna ska erbjuda hälso- och sjukvård på plats i särskilda ungdomshem eller alternativ B där SiS själva ska ansvara för att det finns sjuksköterskor och psykologer tillgängliga.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige välkomnar förtydligande gällande vård på basnivå på SiS. UNICEF Sverige avstyrker förslaget att SiS ska ansvara och vara huvudman i förhållande till det arbete som utförs av sjuksköterskor och psykologer gällande hälsofrämjande och förebyggande åtgärder, bedömning och ordination, ett arbete som benämns som basnivå. UNICEF Sverige är enig med det särskilda yttrandet i utredningen att förslaget kan bidra till problem med oberoende och transparens gällande vård, journalföring och uppföljning. UNICEF Sverige anser till skillnad från utredningen att alternativ A är att föredra. Det är nödvändigt att samhällsvården genomförs utifrån barnets samlade vårdbehov för att säkerställa en god och jämlik hälso- och sjukvård. Placerade barn

⁸ Socialstyrelsen, Tandhälsa bland unga vuxna som varit placerade. Registerstudie av tandhälsa och tandvårdskonsumtion bland 20–29-åringar som varit placerade i heldygnsvård under uppväxten, 2016.

på SiS har ofta komplex hälsoproblematik vilket leder till behov som sträcker sig utöver basnivån i vården. Den regionala sjukvården behöver hantera dessa behov med full bredd och samlat bemötande, inklusive tillgång till gemensamma journaluppgifter, vilket försvåras av separata huvudmän. UNICEF Sverige vill särskilt framhålla vikten av oberoendet hos sjukvårdspersonalen på SiS för att barnen ska kunna känna förtroende att berätta om missförhållanden utan risk för jävssituationer.

10. En välfungerande skolgång

Utredningen har haft i uppdrag att analysera de krav som behövs för att barn och unga i samhällsvård ska få en välfungerande skolgång. Enligt direktiven skulle utredningen även föreslå åtgärder eller författningsändringar som bedöms lämpliga för att uppnå detta mål. Det övergripande syftet med utredningens förslag i denna del har varit att säkerställa att barn och unga som placeras utanför det egna hemmet får tillgång till utbildning som möjliggör deras fortsatta utveckling och välbefinnande. UNICEF Sverige kommenterar utvalda förslag i denna del.

Utbildning betraktas som en kraftig skyddsfaktor för barn för att förebygga utsatthet senare i livet, och det är av högsta vikt att barn i samhällsvård ges den bästa möjliga utbildningen. UNICEF Sverige är djupt bekymrade över att det går sämre för barn i samhällsvård än barn som inte är placerade. Övergripande kan vi se att utredaren haft ambitioner om att ge förslag som både ger barn i samhällsvård rätt till utbildning och till rätten till hälsa, men vi anser att förslagen är för vaga. Vi hade önskat skarpare förslag på samverkan och hur denna ska genomföras.

10.5.2 Obligatorisk kunskapsbedömning av barn och unga i samhällsvård

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att det införs en ny bestämmelse i skollagen som kräver särskild kunskapsbedömning av barn och unga som placeras enligt LVU eller SoL. Denna bedömning ska dokumenteras och om det finns risk att eleven inte når betygskraven ska snabbt stöd planeras eller en anmälan till rektorn göras. Personal med specialpedagogisk kompetens ska delta i bedömningen enligt skollagen, och Skolverket och SPSM ska ges i uppdrag att ta fram riktlinjer för bedömningen.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige avstyrker utredningens förslag om den obligatoriska kunskapsbedömningen av barn och unga i samhällsvård. Detta ligger i linje med utredningens särskilda yttrande som kritiserar att enbart en kunskapsbedömning ska ligga till grund för att bedöma barnets behov och förutsättningar när det gäller skolgången. Vi anser att en bedömning även bör innehålla aspekter av barnets liv och inte bara strikt kunskapsmässiga resultat kopplat till betyg. Det är viktigt att utgå från barnets individuella kognitiva, sociala och pedagogiska förutsättningar för att bedöma deras potential och behov av stöd. Barn kan t ex vara i behov av traumabehandling för att kunna tillgodogöra sig utbildning och vi menar att detta behov riskerar att tappas bort om man bara tittar på kunskapsbedömning kopplat till betyg.

10.5.3 Skyldighet för socialnämnden att underrätta rektor om behov av bedömning

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att socialnämnden måste informera skolans rektor om behovet av en obligatorisk kunskapsbedömning för placerade barn om det inte är uppenbart obehövt. Detta syftar till att säkerställa att skolan kan genomföra dessa bedömningar i syfte att stödja barnens utbildning. Informationen ska ges till den aktuella skolan för att garantera att barnens utbildningsbehov tas hänsyn till.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige avstyrker utredningens förslag då vi likt utredningens särskilda yttrande anser att förslaget kan bidra till tolkningar om vad som menas med *obehövt*. Detta i sig kan innebära att barn i samhällsvård går miste om individuellt anpassat stöd.

10.5.4 Hälsobesök för barn och unga i samhällsvård

Utredningens förslag: Den som är huvudman inom skolväsendet måste se till att det finns elevhälsa för varje elev i angivna skolformer. Utredningen föreslår att en ny bestämmelse införs i skollagen om att utöver vad som anges i 27 § i skollagen ska hälsobesök erbjudas vid behov i samband med att vård av barn och unga under 21 år inleds.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige har inget att erinra gällande förslaget om huvudmannaskap. Nyligen tillsattes utredningen En förbättrad elevhälsa (dir. 2024:30) med uppdraget att granska elevhälsan. Utredningen ska bland annat analysera och föreslå hur samverkan mellan elevhälsan, skolan i övrigt, hälso- och sjukvården och socialtjänsten kan förbättras, samt se över huvudmannaskapet. Vi menar att det förslag som utredningen lägger fram här kan bli svårt att genomföra bland annat på grund av de bristande resurser som redan idag berör elevhälsans arbete och hoppas att den nyligen tillsatta utredningen om en förbättrad elevhälsa lägger ett särskilt fokus på att säkerställa en elevvårdsgaranti för barn inom samhällsvården.

10.5.5 Möjlighet till kompletterande utbildning

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att ge barn och unga i samhällsvård möjlighet till kompletterande utbildning eller arbetsträning när deras skolplikt har upphört och de inte får utbildning i gymnasieskola eller anpassad gymnasieskola. Detta för att öka möjligheten till fortsatt utbildning eller arbete och inte hamna i arbetslöshet.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker med försiktighet förslaget om att ge barn och unga i samhällsvård möjlighet till kompletterande utbildning eller arbetsträning när deras skolplikt har upphört. Samtidigt är det viktigt att notera den växande gruppen av barn och unga som varken studerar eller har arbete i Sverige. UNICEF Sverige ser behov av en ingående analys av orsakerna. Det krävs en helhetsansats för att säkerställa att barn och unga i samhällsvård ges bästa möjliga förutsättningar att lyckas, vilket inkluderar kompletterande utbildning och arbetsträning samt åtgärder för att adressera grundläggande faktorer som bidrar till den ökande gruppen av unga som varken studerar eller arbetar.

11. Fortsatt samhällsvård efter 18 års ålder och stöd efter samhällsvård

Den sista delen av utredningen rör fortsatt samhällsvård samt eftervård och ger förslag kring socialnämndens skyldighet att fortsatt erbjuda familjehemsplacering till den som har fyllt 18 år men inte 21 år och som går i skolan, samt stöd till vårdnadshavare vid återförening med barnet som avslutar placering. UNICEF Sverige har valt att kommentera dessa förslag samlat.

11.6.1, 11.6.2, 11.6.3 och 11.6.4 Fortsatt samhällsvård samt eftervård till unga mellan 18 men inte 21

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att socialnämnden ska pröva behov av fortsatt vård inför att ett barn fyller 18 år utifrån en sammantagen bedömning av barnets egen inställning till fortsatt vård och förmåga att leva ett självständigt liv. För barn och unga som varit i samhällsvård ska det från 16 års ålder ingå i en skälig levnadsnivå att upp till 25 års ålder få känslomässigt stöd samt stöd med frågor som rör boende, utbildning, arbete med mera efter att samhällsvården avslutats. Inför att samhällsvård ska upphöra föreslås socialnämnden informera den unge om rätten till fortsatta insatser. Socialnämnden ska också erbjuda barn och vårdnadshavare råd och stöd för det särskilda behov som uppstår när barnet återförenas efter placering.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker samtliga förslag kring behov av fortsatt vård efter 18 år och förstärkning av stöd till barn, unga och vårdnadshavare efter att placering har upphört.

UNICEF Sverige är enig med utredningen om vikten av att stödet till unga efter avslutad placering behöver stärkas då en förbättrad övergång från samhällsvård till vuxenlivet är avgörande för den unges framtid. FN:s barnrättskommitté har vid sin senaste granskning av Sverige rekommenderat att Sverige skärper åtgärderna för att tillhandahålla utbildning, färdigheter och möjligheter för återintegrering i samhället och självständigt boende för barn som lämnar samhällsvården.⁹ Det är av största vikt att öka ungas möjligheter till självständighet och självförsörjning för att minska risken att hamna i utanförskap. Därför välkomnar UNICEF Sverige särskilt förslagen om förstärkning av socialnämndens insatser till unga när samhällsvården upphör i form av känslomässigt stöd, samt stöd med frågor som rör boende, utbildning, arbete, ekonomi, tandvård och hälso- och sjukvård. UNICEF Sverige ser särskilt positivt på att utredningen föreslår att stödet ska utgå från den unges egen inställning till fortsatt vård.

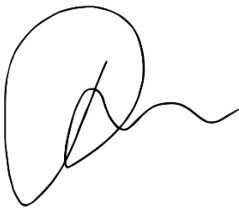
Att få information och möjlighet att göra medvetna val kring stödinsatser efter avslutad samhällsvård utifrån sina rättigheter är grundläggande för en bra start på vuxenlivet. Däremot önskar UNICEF Sverige att utredningen hade gått längre gällande den föreslagna formuleringen. Andra utredningar¹⁰ har när det gäller barns rätt till information föreslagit skrivningen *”Sättet information ges ska anpassas till barnets eller den unges ålder och andra individuella*

⁹ FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Sverige, 2023, CRC/C/SWE/CO/6-7, punkt 29 (f).

¹⁰ Formuleringen kommer från Barnkonventionen blir svensk lag (SOU 2016:19). Andra utredningar har lagt förslag om skrivningen är bland annat En uppväxt fri från våld (SOU 2022:70) och utredningen om Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (SOU 2023:40).

förutsättningar. Den som ger informationen ska så långt som möjligt försäkra sig om att barnet har förstått innehållet i och betydelsen av den lämnade informationen.” UNICEF Sverige anser att en likande mer utförlig skrivning som fokuserar på att barnet tar emot och förstår informationen är att föredra.

Avslutningsvis anser UNICEF Sverige att det är oerhört viktigt med en trygg övergång mellan placering och återförening med vårdnadshavare. Vi välkomnar utredningens förslag om stöd till vårdnadshavare när samhällsvården upphör.



Pernilla Baralt
Generalsekreterare, UNICEF Sverige

Underlaget är framtaget av Amanda Bertilsdotter Nilsson, Li Melander och Shanti Ingeström, UNICEF Sverige. För kontakt och eventuella frågor: unicef@unicef.se